

Q. D. B. V.

**PHILOSOPHIA
PRACTICA
UNIVERSALIS,**

Mathematica methodo conscripta,

indultuque Superiorum

A. O. R.

M. DCCIII. d. 13. Januarii

Placidæ Eruditorum disquisitioni
submissa

à

M. CHRISTIANO WOLFIO,
Vratislaviensi,

et

RESPONDENTE

LAURENTIO DAVIDE BOLLHAGEN,
Starg. Pom.

L I P S I Æ,

Typis CHRISTIANI GOEZI.

93.

a. CXXXVI. 70.

Phil. diss. A
26, 70

Q. P. B. N.

PHILOSOPHIA

PRACTICA

UNIVERSALIS

Methodus methodus confectus

Methodus confectus

N. 2. 1.

in Decembris 1717

Ex officio

M. CHRISTIANO WOLFFIO

Wolffio

1717

LEIPZIG

LABRENTIO DAVIDE BOELHACEM

Boelhaem

in Typis

Typographi

1717

PRÆLOQUIUM.
LECTORI BENEVOLO
SALUTEM.

Novarum inventionum ferax est presens,
quod degimus, ævum: studium sane
Mathematicum ad id pervenit fastigi-
um, in quo ipsum nunquam viderunt
anteriora secula collocatum. Physicum
pares habuit successus: nec Theologia Naturalis, nec
verior Logica, Methodus, inquam, veritates abscon-
ditas per proprias meditationes detegendi, habet nul-
la, quæ jactet, incrementa. Sola fere Philosophia Pra-
ctica æqualem hætenus nacta non est splendorem,
Enimvero in causas horum progressuum inquirentes,
quoad studium Matheseos, pura præsertim, tres po-
tissimum deprehendimus: quarum prima est, quod
Vieta Arithmetice Speciosam introduxerit, & di-
vinum Dn. Descartes ingenium miris modis eandem
perfecerit ac facilitaverit; altera, quod Mathesis
A 2 qua-

quæpiam Universalis, unicum totius reliquæ funda-
mentum, feliciter excoli cœperit; tertia denique, quod
ab inventa Arithmetica Speciosa Scientiarum hu-
manarum apicem sine remora conscendere, h. e. divi-
nam illam Algebram, cujus ope, quicquid in Mathesi
absconditum, eruitur, plenius percipere licuerit. His
quidem præcipue de causis Mathematicum effloruit
Studium: reliquæ autem disciplinae splendorem, quo
nunc effulgent, insignem ideo consecutæ, quod earum
cultores Mathematicè philosophari, h. e. conceptus in-
tellectus à perceptionibus imaginationis accurate di-
stinguere, rerum naturas primo omnium loco investi-
gare & ex iis reliqua deducere, tandemque ab uni-
versalibus & simplicioribus ad specialiora & magis
involuta progredi juxta leges genuinæ cujusdam me-
thodi inveniendi verum suserint. Cum igitur nunc
edendum sit specimen, quod non solum, quantum in
scriptis aliorum perlegendis tempus collocaverim,
sed & quantum in veritate cognoscenda invenienda-
que ingenium exercuerim, palam eloquatur; genera-
lia Philosophiæ Practicæ præcepta methodo Mathe-
maticis usitata pertractare libuit. Quantum huic,
quem dixi, scopo satisfecerim, judicare tuum est, bene-
vole Lector. Quod si labor qualiscunque noster dis-
plicuerit, meliora nobiscum communica. Vale.

PHILO-

PHILOSOPHIÆ PRACTICÆ UNIVERSALIS

CAPUT I.

DEFINITIONES EXPONIT.

DEFINITIO. I.

PHILOSOPHIA PRACTICA UNIVERSALIS est Scientia affectiva practica dirigendi actiones hominis liberas quascunque ad finem optimum per regulas universalissimas.

SCHOLION.

Philosophiam Practicam Universalem dicimus scientiam, quæ tradit principia Ethicæ ac Politicæ communia, ad imitationem Mathematicorum, quibus Mathesis Universalis dicitur scientia principia Arithmeticæ ac Geometriæ communia demonstrans. Per scientiam autem intelligimus habitum conclusiones ex firmis principiis demonstrandi. Scientia affectiva nobis est ista; quæ voluntatem afficit atque movet ad volendum quidpiam aut averſandum. Practica denique hanc denotat scientiam; quæ facultatem locomotivam ad certos actus exequendos aut omittendos determinat.

DEFINITIO II.

ACTIO LIBERA est tum cogitatio mentis, tum motus corporis à nutu mentis dependens.

SCHOLION I.

Cogitatio hic accipitur in latissimo sensu, quem ei tribuit Dn. Descartes, & in quo significat, quicquid nobis consciis in nobis fit, quatenus eorum in nobis conscientia est, atque ita non modo intelligere, velle, imaginari, sed etiam sentire idem est hic, quod cogitare. Vide PRINC. PHILOSOPH. part. 1. artic. 9.

SCHOLION. II.

Sentimus equidem necessario, cum objectum sensibile organo sensorio rite constituto præsens objicitur; quatenus tamen organum ab objecto

avertere possumus, v. gr. claudere oculos, ne species rei visibilis illabatur, eatenus libere sentire recte censemur per ipsam definitionem nostram.

DEFINITIO III.

ACTIO SIMPLEX est cogitatio mentis unica & motus corporis unicus.

DEFINITIO IV.

ACTIO COMPOSITA est aggregatum actionum simplicium unum nomen ferens.

DEFINITIO V.

HOMO est substantia ex Mente & Corpore organico nutu divino inter se unitis composita.

SCHOLION.

Per MENTEM intelligimus substantiam cogitantem, extensa contradistinctam, h. e. intelligentem, volentem, sentientem juxta Schol. 1. Def. 2.

DEFINITIO VI.

VITA est principium agendi internum. Et VITA quidem MENTIS est potentia cogitandi, h. e. cognoscendi & volendi, VITA vero CORPORIS est circulatio sanguinis.

DEFINITIO VII.

SENSUS est perceptio motus ab objecto sensibili nervis, in organo sensorio latentibus, impressi atque inde ad cerebrum usque continuati.

DEFINITIO VIII.

IMAGINATIO (SUMTA PRO ACTU) est perceptio specierum res absentes referentium, in cerebro reproductarum, objecta menti tanquam sensibus externis praesentia sistens.

DEFINITIO IX.

AFFECTUS est passio Mentis, qua percipit commotionem & perturbationem sanguinis spirituumque animalium, aut succi nervosi, extraordinariam, ab objectis externis praesenti-

senti-

sentibus aut absentium imaginibus in cerebro recurrentibus excitati, quatenus hæc naturæ humanæ vel prodesse, vel nocere, vel alio modo ad illam spectare possunt.

DEFINITIO X.

Speciatim **POENITENTIA** est affectus, quem excitat opinio mali à nobis perpetrati. **ARDOR** vero in mente suboritur, quoties ea rem quampiam absentem sibi ut maxime convenientem & proficuum repræsentat.

SCHOLIUM.

Malum hic dicitur non solum id, quod moraliter tale est, & vindictam Legislatoris nobis conciliat; sed & quod physice tale, h. e. quod naturam humanam aut nostra fortune bona destruit, saltem in pejus rueret facit.

DEFINITIO II.

VOLUPTAS est suavis ille Mentis sensus, quem objecta producunt, quæ naturæ humanæ convenire putamus.

COROLLARIUM. I.

Consequitur hinc, quod, quò majores certitudinis gradus Mens observat in judicando de objecti cum natura humana convenientia, eò majores intensitatis gradus in sensu isto, quem Voluntatem dicimus, reperiantur.

COROLLARIUM. II.

Cumque certitudo Mentis haud major concipi possit, quam cum per ipsam rerum conjunctarum evidentiam assensus extorquetur; evidens omnino existit, hoc in casu voluptatem esse maximam in suo genere.

SCHOLIUM.

Negligenda scilicet non est differentia graduum inde orta, quod Mens hæc objecta magis, ista minus naturæ humanæ convenire, judicet.

COROLLARIUM. III.

Porro inde fluit, voluptatem esse constantem, quando judicium est constans & objectum in nostra potestate positum.

COROL-

COROLLARIUM IV.

Cumque iudicium evidenter verum sit immutabile, patet quoque voluptatem huic innixam esse immutabilem, modo objectum semper sit in nostra potestate.

COROLLARIUM V.

Quin & illud hinc evidens est, quod, quas actiones Mens apprehendit certo facere ad naturæ suæ perfectionem & conservationem, quasque perfectionis suæ indices esse videt, ex voluptatem excitent: quoniam naturæ humanæ convenire dicitur, quicquid ipsam perficit aut ejus perfectionem conservat vel indicat.

DEFINITIO XII.

BEATITUDO est omnimoda & perfecta votorum suorum ex ratione ordinatorum fruitio.

SCHOLION.

Bene hinc DN. DESCARTES part. 1. epist. 4. ad Elisabetham: Vivere beate, inquit, nihil aliud est, quam animo perfecte contento & tranquillo frui.

DEFINITIO XIII.

SAPIENTIA est potentia Mentis actionum suarum finem ultimum constituendi, & media certa & optima eidem consequendo adhibendi, finesque intermedios ita sibi invicem subordinandi, ut pulchre conspirent ad finem ultimum.

COROLLARIUM I.

Ergo sapiens omnia agit ob finem ultimum.

COROLLARIUM II.

Et insipientem se probat, cujus actiones posteriores destruunt priores, ita ut omnes ac singulæ pulchro nexu inter se minime coherant.

DEFINITIO XIV.

FINIS est effectus agentis rationalis, postquam animo eum concipit atque eundem producere decrevit. *Cumberland de Legibus Naturæ proleg. §. 12.*

COROL-

COROLLARIUM.

Ergo FINIS ULTIMUS est efficiendorum ultimum, in quod efficienda reliqua resolvuntur.

DEFINITIO XV.

Actiones effectum animo causantes vocamus MEDIA.

COROLLARIUM I.

Habent igitur se media ad finem ut causa efficiens ad effectum.

COROLLARIUM II.

Adeoque debent certo producere posse effectum: causa enim efficiens se habet ad effectum ut produciens ad productum vel producendum.

SCHOLION.

Media incerta non sunt vere talia; sed saltem apparenter talia.

DEFINITIO XVI.

MEDIUM OPTIMUM sunt actiones, quæ via brevissima effectum animo conceptum produciunt.

DEFINITIO XVII.

INSTRUMENTA sunt res omnes, quibus agens juvatur in profecundo fine.

DEFINITIO XVIII.

CIRCUMSTANTIÆ sunt Respectus rei unius ad res alias circumstantes.

DEFINITIO XIX.

CONSULTATIO est actio intellectus, qua inquiri in finem optimum mediaque ad eum via brevissima ducentia.

DEFINITIO XX.

DECRETUM est actio voluntatis, qua finem & media, quæ in dato quolibet casu intellectus optima iudicat, appetit, facultati locomotivæ executionem actionum ad finem obtinendum requisitarum demandatura, quamprimum è re visum fuerit intellectui.

B

DE-

DEFINITIO XXI.

IMPEDIMENTUM est actio objecti cujuscunque, inhibens actionem agentis rationalis, quæ per naturam suam effectum animo conceptum producere poterat.

COROLLARIUM.

Ergo ad tollendum impedimentum requiritur actio agentis rationalis, actioni (quam diximus) inhibenti è diametro opposita, eamque vel destruere, vel saltem eludere apta.

DEFINITIO XXII.

MOTIVUM est cogitatio virtutis, quam actiones habent ad agentem feliciorum reddendum, h. e. ad perficiendum Mentis & Corporis statum.

SCHOLION.

Perficit autem statum Mentis atque Corporis non solum, quod illum meliorem reddit; sed & quod meliorem tuetur atque conservat.

DEFINITIO XXIII.

DEUS est Ens perfectissimum, h. e. Ens, quod in se continet omnem realitatem, affectionem aut conditionem, quæ aliquid in meliori statu ponit, quam futurum esset, si eo destitueretur.

COROLLARIUM I.

Cum igitur sapientia, scientia, potentia infinita, independentia, potentia faciendi ex se dependere omnia in fieri, esse & operari, immutabilitas &c. ponant rem in statu meliori, quam ea foret, si iis destitueretur; sequitur hinc, DEum esse sapientissimum, omni scium, omnipotentem, independentem, omnia ex se dependere facientem, immutabilem &c.

COROLLARIUM II.

Quoniam existentia necessaria in ipso DEI conceptu continetur, clarum est non solum quod existat DEus, sed & quod inter axiomata referenda sit hæc propositio DEus existit.

SCHOLION.

*Corollarii secundi veritatem statim capiet, qui noverit, quod concipere idem sit ac res, de quarum natura nobis plene planeque constat, ex
necessi-*

*necessitate conjungere. Sic enim seipsa refellunt somnia de equis alatis
& montibus aureis.*

DEFINITIO XXIV.

GLORIA DEI est judicium DEI de summa sua perfectione & hinc enata excellentia præ rebus omnibus, quas extra se esse vult, summumque sui ipsius æstimium.

COROLLARIUM.

Unde apparet, hominem gloriam DEI promovere, si actus ipsius testentur, quod DEum pro ente perfectissimo & excellentissimo habeat, ipsumque rebus reliquis omnibus adeoque & sibimetipsi præferat: DEum vero gloriam suam illustrare perfectiones suas per opera creaturis intelligentibus demonstrando.

DEFINITIO XXV.

POENA DIVINA est actus Numinis malum infligentis creaturæ rationali, quando actum edit gloriam ipsius non illustrantem, atque hac ratione vel maxime invitam eo adigentis, ut gloriam ipsius illustret.

SCHOLIUM.

Creatura rationalis, edens actum gloriam Numinis obscurantem, se DEum non habere pro ente perfectissimo, summo rerum Moderatore ac Domino potentissimo testatur. Eam igitur cum malis affligit DEus, qua evitare nescit, hoc ipso summam Numinis perfectionem & absolutissimum in res omnes Dominium vel maxime invita agnoscere cogitur.

DEFINITIO XXVI.

DOMINIUM s. PROPRIETAS est facultas habendi aliquid ut suum, atque hinc de eo disponendi ad libitum eoque utendi ad suos usus. ABSOLUTUM dicimus hoc dominium, quando jus habendi aliquid ut suum Proprietarius habet à seipso.

DEFINITIO XXVII.

REGIMEN est facultas agentis rationalis voluntatem obligandi, h. e. præmiis & pœnis ad obedientiam movendi, eosque, qui reguntur, actu præmiandi & puniendi.

DEFINITIO XXIIIX.

OBLIGATIO duplici modo spectari potest, vel quatenus est aliquid in obligante, vel quatenus aliquid importat in obligato. Priori modo obligatio est actus superioris, quo pœnam statuit transgressoribus legum harumque rationem reddit. Posteriori autem est metus, quem sanctio pœnalis, & reverentia erga superiorem, quam expositio rationis legum producit.

COROLLARIUM I.

Natura igitur humana, h. e. essentia & conditio hominis, item beneficia **DEI** atque hominum in tantum nos obligant, in quantum ea subeunt vicem rationis actuum edendorum.

COROLLARIUM II.

Ad id, ut quis alterum obligare possit, requiritur & potestas, & potentia in ipsum: potestas enim rationem legum, potentia sanctionem pœnalem validam reddit.

SCHOLION.

*Equidem **JCTI** definiunt obligationem, quod sit juris vinculum, quo quis adstringitur ad dandum aliquid vel faciendum. Vide **HOPP IUM** ad *Instit. Lib. 3. tit. 14. pag. 617.* Nec male, cum iis tantum sit animus Definitionem nominis tradere, sive, quid per vocem obligationis intelligatur, definire. Nos igitur ipsis non contradicimus, quoniam in nostris definitionibus non nomina rerum, sed res ipsas per nomina denotatas juxta methodum **ILLUSTRIS AUTORIS** *Medicinæ Mentis part. 2. sect. 2. p. 67. 117.* exponimus.*

DEFINITIO XXIX.

LEX est jussus superioris inferiori promulgatus cumque obligans.

SCHOLION.

***NATURALIS** dicitur, quando hic jussus ex ipsa superioris inferiorisque natura necessario fluit.*

DEFINITIO XXX.

VIRTUS est potentia actiones suas ad finem lege naturali præscriptum dirigendi.

DE-

DEFINITIO XXXI.

BONUM (naturale scilicet) est, quod rei naturam statumque conservat & perficit.

SCHOLION.

Non confundendum est cum bono morali, quod convenientiam cum lege dicit.

CAPUT II

AXIOMATA RECENSET.

SCHOLION.

Axiomata vocamus tales propositiones, quarum veritas illico nobis patescit, quando definitiones, quas ingrediuntur, exhibentur. Has enim axiomatum numerum constituere, primus deduxit ILLUSTRIS AUCTOR Medicina Mentis part. 2. sect. 2. p. 22.

AXIOMA I.

De quibus conquerimur, eorum nos poenitet.

AXIOMA II.

Quod quis sapienter agit, id bene agit.

AXIOMA III.

Quæ optime agimus, eorum nos poenitere nequit.

SCHOLION.

Quando quempiam poenitet actionis moraliter bonæ; tunc eam physice malam fuisse opinatur.

AXIOMA IV.

Qui de actionibus suis conqueri non habet opus, is seipsum accusare, sibi que ipsi indignari nequit.

AXIOMA V.

Qui aliquem obligat ad finem quendam, obligat etiam eum ad omnia media, quæ sunt in potestate agentis & ad prosequendum finem requiruntur.

AXIOMA VI.

Si totum conservatur atque perficitur, conservantur etiam & perficiuntur omnes ipsius partes.

AXIOMA VII.

Quicquid res in mundo existentes agunt, id per naturam ipsis concessam agunt.

CAPUT III

OBSERVATIONES EXHIBET.

SCHOLIUM.

Observationes dicimus res istas, de quarum veritate nobis à posteriori constat, per experientiam nimirum sensualem intellectu dirigente institutam.

OBSERVATIO I.

Multis opus habemus ad conservandam vitam nostram.

COROLLARIUM I.

Quoniam res omnes extra DEum existentes nutu ipsius potenti existunt, generantur & conservantur, per Coroll. 1. def. 23. manifestum est, ea omnia, quæ ad vitam commode degendam requiruntur, DEO deberi.

COROLLARIUM II.

DEus igitur est Benefactor noster.

COROLLARIUM III.

Adeoque homo est beneficiarius DEI.

OBSERVATIO II.

Natura hominis absolvitur intellectu, voluntate & corpore, per def. 5. Unde natura ipsius per veritatis cognitionem, boni cogniti & ad prosequendum ipsi propositi prosecutionem, nec non omne id, quod ad conservandam corporis sanitatem atque integritatem facit, perficitur.

OBSERVATIO III.

Nemo solus sibi sufficit ad naturam suam perficiendum inque perfectione acquisita conservandum.

OBSERVATIO IV.

Quando objectum aliquod in sensus agit, & ideam rei præsentis producit, eo ipso tempore rerum etiam, quæ ante
ali-

aliquando cum dicta idea simul excitatae fuerunt, aut quam-
piam cum ea similitudinem habent, ideae in imaginatione pro-
ducuntur.

OBSERVATIO V.

Perceptio idearum & sensuum & imaginationis mentem
ad eas contemplandas & ad iudicium de iis ferendum obligat.

OBSERVATIO VI.

Quo tempore multa in sensus, & consequenter sensus
atque imaginatio multum in mentem agunt, aut passiones ean-
dem perturbant; eo non potest esse satis attendenda.

OBSERVATIO VII.

Sæpius iteratae actionis in casu simili mens recordatur.

OBSERVATIO VIII.

Quas ideas sæpissime conjungimus, nec facile unquam
disjunctas menti nostrae repræsentamus; earum neutra in ea
excitatur, quin simul altera recurrat.

CAPUT IV

PROPOSITIONES DEMONSTRATIVAS JA-
CTIS ANTEA FUNDAMENTIS
SUPERSTRUIT.

Propositio I. Problema I.

**Actiones suas per omnem vitam sa-
pienter dirigere.**

RESOLUTIO.

- I. Constitue aliquem finem ultimum totius vitæ tuæ.
- II. Alios fines eidem ita subordina, ut sint media certa finis
ultimi.
- III. Denique nullum constitue finem, qui non sit alicujus
medii ad finem ultimum ducentis medium.

Hæc

Hæc ubi feceris, actiones tuas per omnem vitam sapienter diriges. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Qui finem totius vitæ suæ ultimum constituit, is aliquod efficiendorum ultimum constituit, *juxta def. 14. Coroll.* Qui fini ultimo fines alios tanquam media, & his denuo alios tanquam mediorum media &c. subordinat, is fines actionum suarum ita sibi invicem subordinat, ut pulchre conspirent ad efficiendum ultimum, adeoque actiones suas per omnem vitam sapienter dirigit, *vide def. 13. Q. E. D.*

Propositio 2. Theorema I

Qui actiones suas per omnem vitam sapienter dirigit, is de iis haud unquam conqueri potest.

DEMONSTRATIO.

Quicquid sapienter agimus, id optime agimus, *per ax. 2.* adeoque ejus nos pœnitere nequit, *per ax. 3.* atque hinc de eo nunquam conqueri poterimus, *per ax. 1.* Ergo cum actiones nostras per omnem vitam sapienter dirigimus, de iis haud unquam conqueri poterimus. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Cum, qui de actionibus suis conqueri non habet opus, seipsum accusare, sibi que ipsi indignari nequeat, *per ax. 4.* multum facit ad evitandas animi ægritudines sapiens actionum suarum per omnem vitam directio.

COROLLARIUM II.

Ergo problema primum, quod actiones suas per omnem vitam sapienter dirigere docet, est medium ἀπαθείας, *juxta def. 15.*

Propositio 3. Problema 2.

Data qualibet occasione agendi
quid-

quidpiam, caute se gerere, i. e. suffici-
enter sibi circum spicere, ne quicquam
agamus, quod nos scopo nostro ultimo
excidere facit.

- I. Summo studio inquire, utrum sive immediate, sive media-
te scopum ultimum adjuvet actio, cujus edendæ occasio
suppeditatur, an eidem adversetur.
- II. Quod si certo cognoveris, esse ipsam finem ultimum pro-
moturam, eandem suscipito.
- III. Sin deprehenderis, esse ipsam fini ultimo adversam, ca-
ve suscipias eam.
- IV. Ubi denique certus fieri haud potes, utrum fini ultimo
subserviat, an eidem adversetur, eam quoque omittito.
Sic caute te geres. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Qui data qualibet agendi occasione, summo studio inqui-
rit, an actio, quam edere potest, fini ultimo certo subserviat,
nec eam patrat, nisi certo subservire cognoverit evidenter,
hunc quicquam agere, quod fine ultimo excidere facit, impos-
sibile est. Itaque caute se gerit, per hypothesein. Q. E. D.

SCHOLIUM.

*Cum inferius edocuerimus, quodnam sit efficiendorum ultimum;
in promptu erit via actionis cujuslibet cum ipso relationem detegendi.*

Propositio 4. Problema 3.

Fine quæsito semper potiri.

RESOLUTIO.

- I. Cogita omnes casus posibles, h. e. accurate perpendito,
& quot modis circumstantiæ variare, & quotnam agenti
impedimenta objici queant.

C

II. Pro

II. Pro singulis casibus inveni media tum finem quæsitum certo producentia, tum impedimenta non minus certo tollentia. Sic fine quæsito non poteris non potiri. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Cum enim fine quæsito semper potiri sit efficiendum semper certo efficere, *per def. 14.* evidens autem sit *per def. 15. & 21.* ad hoc, ut efficiendum efficiatur, requiri media & impedimentorum declinationem; ultro sequitur, quod, qui pro singulis rei efficiendæ casibus in promptu habet media, tum finem quæsitum certo producentia, tum impedimenta certo tollentia, is fine quæsito non possit non potiri. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Circumstantiis aut impedimentis in infinitum variantibus, agens rationale finitum problema præsens ad praxin transferre nequit, adeoque ignorat, utrum fine quæsito sit potiturum, nec ne.

COROLLARIUM II.

Quod si agens demonstrare (*sumto vocabulo in sensu Geometris familiari*) non noverit, haud plures posse dari casus posibles iis, quos animo concepit, mediaque inventa esse media vere talia; denuo dubitare debet, utrum fine quæsito potiri liceat, nec ne.

COROLLARIUM III.

Siquidem, maxime in rebus arduis, circumstantiæ & impedimenta quam sæpissime in infinitum variant; insuper paucissimi tanta sunt ingenii sagacitate præditi, ut, istis in infinitum haud variantibus, omnes casus posibles accurate distinguere ac pro singulis media vere talia invenire valeant: & nullus hominum semper, & paucissimi interdum certi existere queunt, se fine quæsito potituros, ut ut universalis omnium actionum humanarum impedimenti, mortis inquam, rationem non habeamus, *per Coroll. 1. & 2. prop. h.*

SCHOLION I.

Problematis hujus usus est non spernendus. Ut ut enim illius praxis sit impossibilis; hinc tamen 1. rationem de agendis consultandi, 2. consultationum atque decretorum nostrorum nullitatem, 3. dubios rerum humanarum eventus discimus.

SCHO.

SCHOLIION II.

Atque hæc incertitudo in negotiis humanis expediendis obvia mentem, que ipsam cogitat, multa inquietudine necessario turbat. Ex quo percipere datur, quanta vel ex hoc capite Atheorum & impiorum hominum sit miseria, quorum illi DEum & providentiam divinam negantes, hi Numine benigno non utentes, cui incertos rerum suarum eventus confidenter committant, minime habent. Præsens igitur problema, accuratiori mentis trutina examinatum, cupidinem inquirendi in existentiam Numinis, rerum omnium Productoris & Conservatoris, h. e. Domini, Rectoris & Benefactoris, nec non in medium hujus fruendi gratia instillat: quod ultimum cum ignoret Philosophia, ad Theologiam revelatam nos manu ducit, cujus adeo Philosophia sana non facit non insignem æstimium.

Propositio 5 Theorema 2.

Nemo hominum in omnibus est sapiens.

DEMONSTRATIO.

Cum enim sapiens sit is, qui omnes suas actiones ita dirigere novit, ut pulchre conspirent ad finem ultimum, *per def. 13.* nullus autem hominum suas actiones quascunque ad finem ultimum semper certo dirigere queat, *per Coroll. 3. prop. 4.* quin nemo hominum in omnibus sit sapiens, dubitari haud potest. Q. E. D.

COROLLARIUM. I.

Stultum igitur est, sibi soli aut uni cuidam alteri in omnibus confidere.

COROLLARIUM. II.

Atque hinc prudenter agit, qui in re ardua non suo aut unius viri iudicio acquiescit, sed cum multis de ea deliberat, modo rei agenda natura id ferat, h. e. modo sit istiusmodi, ut plures ejus conscios esse tutum habeatur.

Data qualibet agendi occasione de-
terminare, quot modis circumstantiæ
variare queant, aut ostendere, quod de-
terminatio non sit in nostra potestate.

RESOLUTIO.

- I. Circumspecte considera naturam rei agenda, h. e. sollici-
te conquire omnes actus eam constituentes.
- II. Summo cum studio dispice, quosnam ad agentem & res
circa agentem positas respectus habeant actus memorati,
eos cum istis conjungendo.
- III. Quod si jam demonstrare poteris, plures non dari posse
respectus, quot modis circumstantiæ variare queant, de-
terminasti; sin minus, hoc ipso ostendis, determinatio-
nem non esse in tua potestate. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Cum circumstantiæ rei agenda sint respectus ejusdem
ad agentem & res circa eum positas, *per def. 18.* res autem agen-
da plures istiusmodi respectus habere nequeat, quam habent
actus simplices eam constituentes, *per def. 4.* evidens hoc ipso
existit, quod, qui horum actuum simplicium respectus omnes
recensuit, omnem circumstantiarum variationem determina-
verit; qui vero huic recensio vires suas non sufficere expe-
ritur, is dictam circumstantiarum determinationem in sua po-
testate haud esse positam deprehendat. Q. E. D.

SCHOLION.

*Illud tamen hic negligendum minime, quod, si agens utatur instru-
mentis, horum quoque respectus ad res in actione circa ipsa positas colli-
gendi veniant.*

Pro-

Propositio 7. Problema 5.

Invenire media ad finem ducentia.

RESOLUTIO & DEMONSTRATIO.

Resolutio actu continetur in *def. 15*. Etenim cum finis sit effectus agentis rationalis, quatenus est in intentione, *per def. 14*. adeoque actio libera, plerumque composita, quam inde plures simplices constituunt, *per. def. 4*. media ad finem ducentia invenit, qui singulorum actuum causas efficientes conquirat, *per. Coroll. 1. def. 15*. Q. E. F. & D.

SCHOLIUM.

Actiones humane necessariam inter se connexionem habent, ita ut non possis earum nominare unam, ad quam non illico se habeat altera ut effectus ad causam. Hanc actionum cohesionem qui didicit, media ad finem ducentia quin inveniat dubitari nequit. Ut vero necessariam actionum connexionem perdiscas, & quæ inter intellectum atque voluntatem datur cohesio, & quæ inter mentem & corpus intercedit unio cognoscenda.

Propositio 8. Problema 6.

Detegere Impedimenta.

RESOLUTIO.

- I. Media ad finem ducentia, qua fieri potest, circumspeditione considera.
- II. Vel ratione, vel experientia observa, quænam actiones vel tuæ, vel objectorum extra te positorum concurrere possint ad actiones mediorum vicem sustinentes.
- III. Attende, num hæ actiones mediis repugnent. Quæ enim repugnant, impedimenta erunt. Atque ita impedimenta detegis. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Cum enim impedimenta sint actiones objecti cujusque media, ne effectum producant, quem per naturam suam producere poterant, inhibentes, *vi def. 21*. qui media, h. e. actus

C 3

finem

finem causantes, *juxta def. 15.* sufficienter recenset, atque vel ex eorum natura à priori, vel per experientiam à posteriori omnes actus iis contrarios colligit, impedimenta omnino detegit.
Q. E. D.

SCHOLION. I.

Naturæ mediæ cognita & experientia in partes vocata, latere sane amplius nequit, quibusnam rebus agens in prosequendo scopo suo adjuvetur, atque hac ratione instrumenta invenire licet, vi def. 17.

SCHOLION II.

Cum ingens rerum notitia ad trium præcedentium problematum solutionem in casibus singularibus à priori instituendam requiratur, cognitio nempe haud proleteria tum Corporis, tum Mentis, tum hujus cum isto conjunctionis, tum denique corporum naturalium & artificialium; ad promptitudinem ea resolvendi conciliandam multum profecto confertur, ubi ad aliorum hominum, non minus eorum, qui prudentia, quam qui imprudentia fama gaudent, actiones diligenter attendimus & quibusnam mediis ad prosequendum finem suum utantur, numque eodem potiantur, an vero excidant, sedulo observamus. Quod si sine fuerint potiti, aut eodem exciderint, scrutanda nobis est mediæ cum fine connexio, & ubi bona reperitur, impedimentorum oblatio eorumque tentata feliciter sublatio. Sic enim ex alieno casu discas, quomodo unumquodque agendum. Elucet hinc lectionis historica utilitas, si scilicet quæ recensentur facta suis cum circumstantiis conferuntur.

Propositio 9. Theorema 3.

DEUS in homines & res reliquas omnes dominium habet absolutum.

DEMONSTRATIO.

Cum DEUS omnia ex se solus produxerit, jussu ipsius potenti omnia existant & conserventur, *vi Coroll. 1. def. 23.* omnia quoque absolute ipsius sunt, atque hinc ad libitum de iis disponere potest, & idcirco iisdem uti ad suos, si qui dari possunt, usus.

usus. Habet ergo dominium in omnia, idque absolutum, *per def. 26. Q. E. D.*

COROLLARIUM I,

Ergo homo non est suus, sed mancipium Dei.

COROLLARIUM II.

Hac de causa vivere ipsi non licet ad libitum, sed vivendum est ad nutum Dei.

Propositio 10. Theorema 4.

DEUS est hominum Rector.

DEMONSTRATIO.

Etenim *per prop. preced.* de homine ad libitum disponere potest. Quamobrem ipsum ad finem quendam prosequendum obligare valet. Cum sit potentissimus, *vi Coroll. 1. def. 23.* eundem & præmiari potest, si debitum finem prosequitur, & punire, si non prosequitur. Regimen igitur in homines obtinet, *per def. 27. Q. E. D.*

COROLLARIUM I.

Homo est subditus Dei.

COROLLARIUM, II.

Debet adeo Numini obedientiam.

Propositio 11. Theorema 5.

Finis, quem DEUS sibi constituere potest, ultimus est Gloria ipsius.

DEMONSTRATIO.

I. Antequam extra DEum quicquam existeret, haud aliud agere poterat, quam summam in tueri perfectionem suam, atque ob eam se maximi aestimare. Quam obrem hoc sui aestimium erat finis ipsius ultimus, *per Coroll. def. 14.* atque hinc Gloria ejus erat finis ipsius ultimus, *per def. 24.*

III. Post-

II. Postquam res extra se esse vult, hoc ipso, quod iis largitur esse, conservari & operari, summam perfectionem suam, nempe omniscientiam, sapientiam, potentiam, bonitatem &c. agnoscit, adeoque se rebus omnibus excellere judicat, ob hoc iudicium iis se præfert. Unde denuo ultimum, quod DEUS efficit adeoque & efficere intendit, est Gloria ipsius, *juxta def. 24.*

Quoniam igitur finis Dei ultimus necessario est Gloria ipsius, sive res extra ipsum existant, *vi num. 1.* sive minus, *vi num. 2.* finem ultimum Dei unquam alium esse posse à gloria ipsius, concipi haud potest. Q. E. D.

Propositio 12. Theorema 6.

DEUS omnia agit gloriæ suæ illustrandæ causa.

DEMONSTRATIO.

Est enim sapientissimus, *per Coroll. 1. def. 23.* itaque omnia agit ob actionum suarum finem ultimum, *vi Coroll. 1. def. 13.* adeoque ob gloriam suam, *vi prop. 11. Q. E. D.*

COROLLARIUM I.

Ergo & mundum, inque eo hominem creavit, conservat atque gubernat illustrandæ gloriæ suæ causa.

COROLLARIUM II.

Quoniam autem suas demonstrando perfectiones gloriam suam illustrat, *vi Coroll. def. 24.* ut creatura eas cognoscendi capax ipsas agnoscat, atque hinc DEUM pro ente perfectissimo habeat, omnibusque rebus reliquis anteferat, *h. e.* gloriam Divinam promoveat, *vi Coroll. cit.* necessario vult.

COROLLARIUM III.

Itaque vult etiam, ut homo gloriam divinam promoveat, est enim & ipse capax cognitionis perfectionum divinarum, *per def. 5. ejusque schol.*

COROL-

COROLLARIUM.

Imo Gloriae Divinae illustratio est finis ultimus hominis, propterea quod ejus gratia producitur & conservatur, *per Coroll. 1. prop. pres.*

Propositio 13. Theorema 7.

Quodsi creatura intelligens & volens gloriam divinam promoveri negligit, DEUS eandem punire debet.

DEMONSTRATIO.

Quoniam DEUS est sapientissimus, *juxta Coroll. 1. def. 23.* media vere talia eaque optima fini, quem sibi constituit, ultimo consequendo adhibet, *vi def. 13.* Quoniam idem potentissimus, *per Coroll. cit.* impedimenta, quae omniscius novit, omnia tollere potest, *per Coroll. def. 21.* Ita impossibile est, DEUM scopo suo excidere, *vi prop. 4.* Excideret vero, nisi creaturam intelligentem ac volentem invitam adigeret ad gloriam divinam illustrandam, quando actus edit eam obscurantes, *per Coroll. 2. prop. 12.* Eam igitur punire debet, *per def. 25. & ejus schol. Q. E. D.*

COROLLARIUM I.

DEUS igitur est per essentiam gloriae suae tenacissimus contemptaeque certissimus vindex.

COROLLARIUM II.

Cum etiam in numero creaturarum intelligentium & volentium habeatur homo, *juxta def. 5. & ejus schol.* ipsum DEUS puniat necesse est, quando gloriam divinam illustrare negligit.

COROLLARIUM III.

Ergo DEUS hominem obligat ad edendos actus gloriam ipsius illustrantes, *per def. 28.* adeoque & ad non edendos contrarios.

D

SCHO-

SCHOLIUM.

Jam patet, ope solius rationis ex Dei hominisque natura deduci posse, quod ille hunc obliget ad edendos actus gloriam divinam illustrantes. Unde fluit

COROLLARIUM IV.

Propositionem hanc: ILLUSTRAMUS GLORIAM NUMINIS; esse legem homini à Deo datam, *per def. 29.* eamque naturalem, *per schol. def. cit.*

Propositio 14. Theorema 8.

Homo debet tum Mentem seu intellectum & voluntatem, tum corpus, quantum fieri potest, perficere.

DEMONSTRATIO.

DEUS hominem obligat ad edendos actus gloriam ipsius illustrantes & ad non edendos contrarios, *per Coroll. 3. prop. 13.* Ergo intellectum ad cognitionem Numinis actuumque gloriam ipsius illustrantium, h. e. ad cognitionem veritatis, & voluntatem ad volendum, corpus denique ad exequendum istiusmodi actus obligat. Sed ut corpus tales actus exequatur, ipsius conservari debet sanitas & integritas. Itaque ad conservandam corporis sanitatem & integritatem homo quoque obligatur, *juxta ax. 5.* Quamobrem ad ea omnia, quæ naturam ipsius perficiunt, obligatur, *per observ. 2. Q. E. D.*

COROLLARIUM I.

Cum igitur DEUS velit, ut naturam suam perficiat homo, *vi prop. pres.* omnem actum, quo natura humana citra Dei nutum deterioratur, esse actum gloriam divinam obscurantem clare hinc consequitur; qui enim ipsum edit, testatur, se DEUM pro Domino & Rectore summo non habere, *juxta Coroll. 2. prop. 9. & Coroll. 2. prop.*

prop. 10. Atque hinc actus istiusmodi fini hominis ultimo advenſatur,
per Coroll. 4. prop. 12.

COROLLARIUM II.

Quoniam *ex Demonſtratione prop. præſ.* patet, nos ad perficien-
dam naturam noſtram ideo obligari, quia ad illuſtrationem gloriae
divinae obligamur; conſervationem & meliorationem naturæ noſtræ
illuſtrationi gloriae divinae, tanquam medium fini, ſubordinandam
eſſe, ſatis evidenter cognoſcimus.

COROLLARIUM III.

Unde porro conſequitur, eandem non poſſe conſtitui finem ho-
minis ultimum.

Propoſitio 15. Theorema 9.

Homo quærere debet perfectio-
nem naturæ ſuæ bonum publicum pro-
movendo, i. e. pro virili tales actus eden-
do, quæ ad naturam & ſtatum reliquo-
rum hominum juxta ipſum viventium
perficiendum faciunt.

DEMONSTRATIO.

Cum nemo ad hoc negotium ſolus ſibi ſufficiat, ut
ſcilicet naturam & conditionem ſuam perficiat, ſed unusquis-
que plurimorum opera indigeat, *vi obſerv. 3.* palam eſt, quod,
ſi unusquisque tantum ad conſervationem & perfectionem
hominum juxta ſe viventium conferat, quantum poteſt, ſin-
gulos iri conſervatum atque perfectum, *vi ax. 6.* Adeoque
omnes homines perfectionem naturæ ſuæ obtinere poſſunt
bonum publicum promovendo. Debet autem quilibet na-
turæ ſuæ perfectionem quærere, *per prop. præced.* Ergo, cum

D 2

alia

alia via ad eandem pertingere non possit, quærere ipsam debet bonum publicum promovendo, *per ax. 5. Q. E. D.*

COROLLARIUM I.

Quoniam *per prop. nostram* homo perfectionem suam bonum publicum promovendo quærere debet; consequitur hinc, bonum privatum immediate non posse intendi.

COROLLARIUM II.

Nequit etiam bonum privatum absolute intendi, quoniam propter Gloriam DEI intendi debet, *per Coroll. 2. prop. 14.* & propter bonum publicum, quod quivis pro virili *per prop. pres.* promovere tenetur, promovere autem sine debita sui ipsius perfectione & conservatione nequit.

COROLLARIUM III.

Cum igitur DEUS, tanquam Rector hujus universi, *per prop. 10.* velit, ut quilibet, quantum potest, ad bonum publicum conferat *juxta prop. pres.* consequitur hinc, esse actum gloriam Numinis obscurantem, quicumque bono publico adversatur.

COROLLARIUM IV.

Obligamur ergo ad edendos actus publico bono deservientes & iis contrarios omittendos, quia obligamur ad actus gloriam DEI illustrantes edendos iisque contrarios omittendos, *juxta Coroll. 3. prop. 13.*

COROLLARIUM V.

Inde porro fluit, bonum publicum gloriae divinae subordinandum esse, adeoque

COROLLARIUM VI.

Non posse constitui finem actionum humanarum ultimum.

COROLLARIUM VII.

Quia propositio, **ILLUSTRA GLORIAM DEI**, est lex naturalis, *per prop. 13. Coroll. 4.* hæc vero altera, **DESERVI BONO PUBLICO EIQUE DESERVIENDO QUÆRE PERFECTIONEM NATURÆ TUÆ**, *per Coroll. 4. prop. pres.* in ista continetur; eandem quoque legem naturalem esse oportet.

Pro-

Naturæ humanæ convenienter, h. e. vitam hominis vivere.

RESOLUTIO.

- I. Constitue finem ultimum totius vitæ tuæ illustrationem gloriæ Dei.
- II. Ei subordina bonum publicum, huicque bonum privatum.
- III. Denique nullum tibi constitue finem, qui non habeat rationem mediæ ad finem ultimum sive immediate, sive mediate, per bonum scilicet publicum atque privatum. Sic sane convenienter naturæ tuæ vives. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Duo hic demonstranda sunt, 1. hominem obligari ad ea, quæ in resolutione problematis continentur: 2. ea observando naturæ suæ convenienter vivere.

- I. Quoniam homo est subditus DEI, *per Coroll. 1. prop. 10.* atque adeo eidem obedientiam debet, *per Coroll. 2. prop. cit.* DEUS insuper ipsum ad illustrandam gloriam divinam obliget, *per Coroll. 3. prop. 13.* hancque illustrationem finem ipsius ultimum esse velit, *per Coroll. 4. prop. 12.* sequitur hinc, hominem debere hunc finem totius vitæ ultimum constituere. Atqui propter hunc ipsum finem obligatur etiam ad quærendum bonum privatum, *per prop. 14.* deserviendo bono publico, *per prop. 15.* Ergo tum bonum privatum, *per Coroll. 2. prop. 14.* tum publicum, *per Coroll. 5. prop. 15.* gloriæ DEI, immo & *per Coroll. 2. prop. cit.* publico privatum subordinare debet. Quoniam vero obligatur porro ad actus gloriæ divinæ, bono publico privatoque & boni publici atque privati ad gloriam di-

vinam respectui contrarios omittendos, *per Coroll. 3. prop. 13. Coroll. 1. prop. 14. Coroll. 4. prop. 15.* liquido constat, nulum posse constitui finem, qui rationem medii ad finem ultimum sive immediate, sive mediate, per bonum scilicet publicum atque privatum, non habeat. Unde jam liquet, esse homini ita vivendum, prout resolutio problematis præcipit. Quod erat unum.

II. Enimvero hæc vivendi ratio ex relatione, quam vi naturæ suæ ad DEum habet homo, deducta fuit, *per Coroll. 1. & 2. prop. 9. itemque Coroll. 1. & 2. prop. 10. &c.* Ergo ita vivens naturæ suæ convenienter vivit. Quod erat alterum.

COROLLARIUM I.

Homo igitur non sibi vivit, sed Deo, & propter DEum publico, *b. e.* vim suam aliquid cognoscendi atque volendi, omnesque corporis motus nutui mentis subjectos non honori, non divitiis, non voluptati suæ, sed gloriæ divinæ & publico bono impendere debet, *per def. 6.*

COROLLARIUM II.

Habemus igitur nunc regulam, juxta quam actionis humanæ honestas dijudicari potest. Ea scilicet honesta est, cujus effectus necessarius illustratio gloriæ divinæ & bonum publicum cum relatione ad gloriam divinam spectatum, tandemque conservatio & melioratio naturæ nostræ cum relatione ad utrumque considerata. Inhonesti contra, quæ 1. illustrationi gloriæ divinæ, bono publico atque perfectioni & meliorationi naturæ nostræ adversatur; 2. bono publico deservit tanquam fini ultimo; 3. bonum privatum unice & absolute, citra relationem ad gloriam Numinis aut bonum publicum respicit.

COROLLARIUM III.

Imo habemus etiam regulam gradus honestatis investigandi;
Qua

Quo magis enim actio gloriam DEI illustrat, bonum publicum auget, naturam edentis perficit, eo majorem laudem meretur.

SCHOLION I.

Tentemus applicationem regula in aliquo exemplo. e. gr. Vera erit eruditio, quæ intellectum & voluntatem mentis motusque corporis voluntati subiectos ita perficit, ut eruditus prompte ac expedite gloriam divinam illustret bonumque publicum promoveat. Contra falsi nominis est eruditio, quæ cum hac perfectione non coniungitur. Quamobrem DN. DESCARTES part. 1. epist. 7. ad Elisabetham, Princ. Palat. cognitionem veritatis commendaturus laudat. 1. cognitionem DEI, 2. mentis nostræ ac corporis nostri, 3. hujus universi, 4. Societatis humane nostræque ad ipsam relationis, tanquam partis ad totum, 5. veri bonorum valoris, & 6. morum in locis, ubi degimus, suetorum. Atque hinc CICERO de Philosophia veriori sane judicat Lib. 1. de Legibus: Philosophia nihil à Diis immortalibus uberius, nihil florentius, nihil præstabilius hominum vitæ datum est. Hæc enim una nos cum cæteras res omnes, tum, quod est difficillimum, docuit, ut nos metipsos nosceremus. Cum quibus verbis homo Christianus opportune jungit ista apud BACKERUM in Methodo Theolog. Christ. part. 1. c. 4. §. 141. fol. 152. Sapientie pars minima non est, res maximas & maxime necessarias prima & maxima diligentia studendas eligere, & potius plurima Philosophica ignorare, quam vel unicum fidei articulum, & omnibus naturalibus ita solum studere, ut DEI gloriæ & salutis animarum & bono publico, ut media vere adaptata, ea subserviant; & omnia sanctificentur, ad sanctitatem & salutem nostram promovendum.

SCHOLION II.

Ex regula allata in Coroll. 2. omnia hominis officia tum erga DEUM, tum erga seipsum, tum denique erga homines alios, itemque ipsius officia in certa quadam societate spectati deduci possent, nisi hæc deductio Philosophiæ Practicæ Universalis limites transcenderet, videlicet. 1.

COROL-

COROLLARIUM IV.

Hinc quoque distinguere datur inter bona necessario expetenda, & non necessario expetenda: itemque inter mala necessario fugienda, & non necessario fugienda. Bona scilicet primi generis sunt, sine quibus finis ultimus non attingitur: Mala vero istis opposita, quæ illum intervertunt; Contra bona secundi generis sunt, sine quibus finem ultimum assequi licet: Mala vero his opposita, quæ, quominus ipsum consequaris, non impediunt.

COROLLARIUM V.

Cum igitur sapientia Mentem instruat, quomodo actiones omnes ad finem ultimum certo assequendum dirigendæ, *per def. 13.* cognitio autem veritatis eam in esse suo, facultas veritatem per proprias meditationes detegendi in excellentiori gradu ponat; Sapientia cum veritatis cognitione & facultate ipsam inveniendi inter bona primi generis referri debet: adeoque ignorantia est malum primi generis.

COROLLARIUM IV.

Quoniam porro virtutis est actu consecrari finem ultimum *per def. 30.* nec ea ex numero bonorum primi generis excludenda venit. Quo ipso simul patet, quod vitium sit malum primi generis.

COROLLARIUM VII.

Denique beatitudo quoque & voluptas animi locum sibi vindicat inter bonâ primi generis. Nam cum sine virtute finem ultimum non assequamur, *per def. 30.* beatitudo autem & voluptas animi à virtute separari nequeat, *per prop. 19. & 20.* nec à consecutione finis ultimi separari potest, adeoque bonum primi generis est, *per Coroll. 4. prop. pres.* & inquietus animi status malum primi generis.

COROLLARIUM IIX.

Contra quia sine divitiis, honoribus & delectationibus sensualibus, item sine pulchritudine, robore & sanitate, scopo ultimo potiri licet; sequitur hæc bona tantum esse secundi generis, *per Coroll. 4. prop. pres.* Unde porro consequitur, paupertatem, statum obscurum, carentiam delectationum sensualium esse mala secundi generis.

Co-

COROLLARIUM IX.

Siquidem Sapiencia & Virtus, atque ex his exoriens Beatitudo animique Voluptas sunt bona Mentis; Pulchritudo, Robur, Sanitas & delectationes sensuales bona Corporis; Divitiæ & Honor bona fortunæ; palam est *ex Coroll. precedd.* quod bona primi generis in mentem solam cadant.

COROLLARIUM X.

Cum bona Mentis sola sint necessario expetenda, hæc quoque reliquis omnibus præferenda & præ istis appetenda *per prop. 16.*

Propositio 17. Problema 8.

Bonis secundi generis rite uti.

RESOLUTIO.

Fac ea instrumenta bonorum primi generis. Sic factum est, quod petebatur.

DEMONSTRATIO.

Etenim quia omnia nostra molimina ad scopum ultimum tendere debent, *juxta prop. 16.* usus quoque bonorum secundi generis eundem intendat necesse est. Jam vero bona primi generis tendunt ad finem ultimum, *per Coroll. 4. prop. cit.* & instrumenta ipsorum tendentiam ad eundem adjuvant, *per def. 17.* Ergo si bona secundi generis bonorum primi generis instrumenta fiant, usus ipsorum finem hominis ultimum intendit. Q. E. D.

Propositio 18. Problema 9.

Invenire cohæSIONEM actionis edendæ cum fine ultimo, i.e. an ea quicquam conferat ad profequendum finem

E

nem

nem ultimum, an vero eidem adverse-
tur, detegere.

RESOLUTIO & DEMONSTRATIO.

Quoniam per Coroll. 2. prop. 16. honestas actionis ex con-
nexionem ipsius cum fine ultimo judicatur; clarum est, quod
problemati huic satisfiat per nudam corollarii citati applica-
tionem. Q. E. I. & D.

Propositio 19. Theorema 10.

Elevare mentis aciem ad hunc gra-
dum, ut objecti appetibilis cu juscun-
que in vita obvii cum fine ultimo cohæ-
sionem perspiciat.

RESOLUTIO.

- I. Divide res omnes in certa genera & subdividendo per-
ge, donec nova divisio in res singulares institueretur.
- II. Divide similiter fines ultimo, illustrationi scilicet divi-
næ, subordinatos, nempe bonum publicum & privatum
in sua genera.
- III. Ex natura rerum in sua genera distributarum deduc
ipsarum respectum vel ad illustrationem gloriæ divinæ,
vel ad genus aliquod boni publici privati que.
- IV. Judicia hæc universalialia juxta respectum rerum ad illu-
strationem gloriæ divinæ & bonum publicum privatum-
que formata memoriæ tuæ firmiter infige. Et ad gra-
dum desideratum mentis aciem elevabis. Q. E. F.

DE-

DEMONSTRATIO.

Objecti cujuscunque obvii cum fine ultimo cohæſionem perſpecturus noſſe debet, quid unumquodque ad illuſtrationem gloriæ divinæ, huicque neceſſario ſubordinatum bonum publicum privatumque conferat, *juxta Coroll. 2. prop. 16.* noſſe igitur quoque debet tum genera rerum omnium, tum genera boni publici privati que, & cum res, quicquid agunt, per naturam ipsis conſeſſam agant, *vi ax. 7.* ſingulorum generum naturam. Ea vero qui tenet; judicia de rebus omnibus univerſalia formare poteſt: quæ crebra meditatione memoriæ infixæ ad conſpectum objectorum ſub hoc iſtove genere comprehenſorum menti repræſentantur, *juxta obſerv. 7.* Mentis ergo acies ad hunc gradum elevata, ut objecti cujuscunque obvii cum fine ultimo cohæſionem perſpiciat. Q. E. D.

SCHOLION.

Praxis equidem hujus problematis non ſolum difficillima, ſed, quia de objecto quocunque obvio intelligitur, plane impoſſibilis, cum non unius hominis, nec ſeculi unius labor rerum omnium naturam explorare, adeoque mens circa multa neceſſario cacutiatur; in multis tamen ſuccedit, noſtro imprimis tempore, quo ſtudium Mathematicum & Phyſicum ad inſigne ſaſtigium videas erectum.

SCHOLION. II.

Judicia iſta univerſalia actu format Philoſophia Practica ſpecialis: unde à foro noſtro hæc opera exulat.

Propoſitio 20. Theorema 10.

Deo & propter DEum publico vitam conſecrans vitam vivit beatam.

DEMONSTRATIO.

Qui enim Deo & propter DEum publico vivere deſiderat, nec ſuum expetit commodum, niſi quatenus id fines dicti

priores requirunt, is vota sua ex ratione ordinat, *per prop. 16.*
Actu igitur hanc vivendi rationem iniens, votis suis ex ratione
ordinatis fruitur, adeoque vitam vivit beatam, *per def. 12.*
Q. E. D.

SCHOLIUM.

Imo vitam suam DEO & propter DEUM publico consecrans non potest non summa animi tranquillitate frui; adeoque beate vivere, per schol. def. 12. Abest enim omnis metus Numinis vindicis, per Coroll. 1. prop. 13. & sensus pœnae, per Coroll. 2. prop. cit. malevolentiae item aliorum promerita. Adest sensus tenerrimus amoris, quo erga DEUM, erga Publicum, erga se denique ipsum naturæ suæ convenienter flagrat, qui voluptatem Mentis constituit juxta def. 11. adest etiam gaudium, quod ex aliorum benevolentia percipit. Contra hic sensus abest & metus cum sensu pœnae ac malevolentiae aliorum promerita adest, ubi quis vel ad publicum, vel ad seipsum omnes suas refert actiones: adeoque alterutrum horum finium sibi constituens ultimum vitam vivere nequit beatam.

Propositio 21. Theorema II.

**DEO & propter DEUM publico
ex scientia quæ vivitur vita, summa cum
voluptate semper conjungitur.**

DEMONSTRATIO.

Qui enim ex scientia DEO & propter DEUM publico vivit, is omnino scit hanc vivendi rationem naturæ humanæ convenire, *per prop. 16.* adeoque voluptatem ex ea percipit, *per def. 11.* Et cum per ipsam DEI hominumque naturam evidens sit, convenire illam omnium maxime naturæ humanæ, *per schol. prop. 13* consequitur hinc, voluptatem hanc esse maximam, *per Coroll. 2. def. 11.* Quoniam tandem propter immutabilem Dei hominisque naturam hæc ipsa quoque vivendi ratio immutabilis, & ita simul iudicium de ipsius cum natura hominis

con-

convenientia summa immutabile, quæ ex ista percipitur voluptas constantissima erit & immutabilis, per Coroll. 3. & 4. def. cit. Deo igitur & propter DEum publico ex scientia &c. Q. E. D.

SCHOLION I.

Quoniam experimur, per virium nostrarum imbecillitatem haud semper nobis concedi actus honestos edere, voluptatem nostram per tedium ex actibus inhonestis proveniens non nunquam turbari, facile patet. Unde simul discimus, quod, quo magis actus inhonestos devitamus, eo fortius voluptatis, qua mens delectatur, constantiam tue amur.

SCHOLION II.

Illud quoque negligi non debet, quod nostra multum intendatur voluptas, dum actus gloriam DEI illustrantes & bono publico deservientes perfectionis nostræ indices esse ac causas experimur, vi Coroll. 5. def. 11. Quæ ipsa cogitatio motivi etiam rationem habet, vi def. 22.

Propositio 22. Problema. 11.

Excitare in se ardorem vehementem nil quicquam faciendi, nisi quod fini totius vitæ tuæ ultimo inservire certo cognoverimus.

RESOLUTIO.

- I. Cognosce obligationem tuam huiusque obligationis fundamentum, juxta prop. 9. & seqq.
- II. Convince mentem tuam, quod in obligationis huius præstatione vita naturæ humanæ conveniens juxtaque vera beatitudo & constans summaque voluptas unice contineatur, per prop. 16. 19. & 20. Sic enim ardor vehemens nil quicquam faciendi, quod fini ultimo adversetur, in mente suborietur. Q. E. F.

§

DEMONSTRATIO.

Cum ardor suboriatur, quoties Mens rem quampiam absentem sibi ut maxime convenientem & proficuum repræsentat, *juxta def. 10.* evidens omnino est, ad vehementem honeste vivendi ardorem certo suscitandum sufficere, ut mens convincatur, quod vita honesta naturæ humanæ omnium maxime conveniat, quodque in eadem vera beatitudo & constans summaque voluptas unice contineatur. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Prudentiam requirit praxis, cujus vero regulas expendit Philosophia Practica Specialis. Nimirum applicationem præceptorum universalium ad casus singulares horum variatio variat. Unde Ethicus atque Politicus officio suo satisfacturus id agere debet, ut Philosophiam Practicam Universalem ad casus specialiores applicaturus varias formet hypotheses tot quidem numero, quot circumstantiarum variatio admittit, singulisque hypothesebus singula destinet problemata: quemadmodum id Mathematicis solenne est, quotiescunque, in praxi versantur.

Propositio 23. Problema 12.

Eam acquirere mentis perfectionem, ut ad conspectum objecti cujuscunque appetibilis de ipsius cum fine ultimo connexionem cogitet.

RESOLUTIO.

- I. Excita in te ardorem nil quicquam faciendi, nisi quod scopo totius vitæ ultimo inservire certo cognoveris, *juxta prop. præced.*
- II. Singulis diebus expergefactus mane actionum per diem necessario edendarum numerum inito, ac quænam fortuito has comitari possint disquirito.

III. Ha-

III. Harum actionum cum fine ultimo connexionem detegere allabora *juxta prop. 18.*

IV. Quamcunque actionem editam denuo juxta regulam honestatis *in Coroll. 2. prop. 16.* traditam examina.

V. Cubitum iturus actionum per diem commissarum recordare, & quid earum ope in prosequendo fine ultimo profeceris, perpende.

VI. Hunc laborem non interrupta serie continua. Sic enim commemoratam in problemate perfectionem acquires. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Qui ardore vehementi nil quicquam faciendi, nisi quod fini ultimo convenire certo noverit, flagrat; is sane ad conspectum objecti cujuscunque de ipsius cum fine ultimo connexionem cogitare optabit atque sibi proponet. Ut vero actu cogitet, laborem hunc quam sæpissime iteret opus est, *vi observ. 7.* quoniam igitur cogitatio hæc sæpissime iteratur, si mentem subit hominis non surgentis solum & cubitum euntis, sed etiam actionem patrantis & à patrata cessantis per singula fere diei momenta; hoc ipso evidenter admodum assequimur, quod laborem huncce per dies longe plurimos continuans hac tandem mentis perfectione sit potiturus, ut nullum conspiciat objectum, quin ipsius connexionem cum fine ultimo investigandam cogitet. Q. E. D.

SCHOLIUM.

Ut per diem integrum recorderis ad conspectum objecti cujuscunque de ipsius cum fine ultimo connexionem cogitandum esse, antequam appetatur; verba hæc, quid agis? parietibus conclavis tui singulis adscribito, donec facta fuerint tam familiaria, ut sponte succurrant. Quarum enim rerum ideas sæpissime jungimus, earum neutra in mente excitatur, quin simul recurrat altera cum ipsa sæpius conjuncta *juxta observat. 8.*

Hanc

Hanc sane Philosophiam capiebat nascens Ecclesia, quæ per omnem diem signo crucis sapissime utebatur, ne oblivisceretur illius PALLI: Christo in crucem actò vivendum esse, 2. Cor. V. 15. CAVE im ersten Christenthum part. 1. c. 9. p. 275. 277.

Propositio 24. Theorema 12.

Impedimentum, quo minus naturæ nostræ convenienter vivamus, est actio sensuum, idearum imaginationis & passionum mentis seu affectuum.

DEMONSTRATIO.

Cum impedimentum sit actio rei cujuscunque, actionem agentis rationalis inhibens, *vi def. 21.* demonstrandum nobis est, actionem sensuum, idearum imaginationis & affectuum actus naturæ nostræ congruos inhibere. Quod facimus in hunc modum:

Quando objectum aliquod in sensus agit, motusque impressio ad cerebrum usque continuatur, eo ipso quoque in imaginatione surgunt ideæ rerum absentium, *per observ. 4.* Ideas sensuum & imaginationis cum mens percipit, eas contemplatur & de iis judicium format, *per observ. 5.* Quod si jam res, cujus sunt ideæ, ipsi videantur naturæ humanæ vel prodesse, vel nocere, vel alio modo ad illam spectare, affectus in corpore excitantur, *per def. 9.* Cum igitur tum perceptio idearum sensuum & imaginationis, tum affectus attentionem mentis impediunt, *vi observ. 6.* ut regulam honestatis meminisse nequeat, aut si ejus recordetur, eo ipso efficiant, ut vel in applicatione aberret, vel ad alias cogitationes statim avocetur; hoc ipso clarum

clarum existit, quod hominem impediunt, quo minus congruos naturæ suæ actus edat. Q. E. D.

COROLLARIUM I.

Cum sensus, imaginatio & affectus impediunt, quo minus quis actionem juxta regulam honestatis dijudicet; multo magis eum, qui regulam honestatis prorsus ignorat, ad perversa judicia & actus his conformes seducunt.

COROLLARIUM II.

Quoniam vero ex superioribus abunde constat, regulam honesti ac inhonesti ex ipsa DEI hominisque natura deduci debere; consequitur hinc, quod vitæ honestæ nil magis adversetur, quam ignorantia naturæ Divinæ atque humanæ, quæque inter utramque intercedunt, relationum.

Propositio 25. Theorema 13.

Tollitur impedimentum vitæ honestæ per imperium in sensu imaginationem & affectus, h. e. potentiam actioni sensuum, imaginationis & affectuum resistendi.

DEMONSTRATIO.

Quoniam sensus, imaginatio atque affectus vitam honestam actione sua in mentem impediunt, *per prop. preced.* evidens est, quod, qui resistit actioni sensuum, imaginationis atque affectuum, is impedimentum vitæ honestæ tollat, *per Coroll. def. 21.* Ergo potentia memoratæ actioni resistendi remouet impedimentum vitæ honestæ. Q. E. D.

F

Pro-

Obtinere imperium in sensus & imaginationem.

RESOLUTIO.

- I. Excita in te ardorem vehementem naturæ tuæ convenienter vivendi, *juxta prop. 22.*
- II. Ad hunc acuminis gradum eleva mentis aciem, ut objecti cujuscunque obvii cohæsiionem cum fine ultimo perspicias, *juxta prop. 19.*
- III. Ad sue sce ad conspectum objecti cujuscunque appetibilis de ipsius connexionione cum fine ultimo constare, *juxta prop. 23.* Atque tum sensibus & imaginationi imperabis.

DEMONSTRATIO.

Quoniam sensus & imaginatio duplici modo mentem impediunt, quo minus honesta velit, eam sc. 1. ab attentione avocando, ne regulam honestatis cogitare & ad præsens negotium rite applicare queat; 2. ad falsa judicia seducendo, *juxta demonstrationem prop. 24. & ej. Coroll. 1.* demonstrandum nobis est, regulas in resolutione præscriptas mentis attentionem conservare, nec minus eandem adversus falsa judicia munire.

Cum igitur, qui vehementi honeste vivendi ardore flagrat, non possit quicquam appetere, quod scopo vitæ hominis ultimo adversatur, *per Coroll. 1. prop. 16.* is vero, qui ad conspectum objecti cujuscunque appetibilis de ipsius cum dicto fine connexionione cogitat, eandemque perspicit, quid eidem conveniat, quid adversetur, deprehendat; quin hac ratione mentis
con-

conservetur attentio ipsaque adversus falsa judicia muniatur,
dubitari nequit. Q. E. D.

COROLLARIUM.

Quandoquidem perversa de rebus sensu & imaginatione perceptis judicia pravorum causa existunt affectuum, *juxta def. 9.* qui sensibus & imaginationi *vi prop. præf.* imperat, affectibus quoque imperat,

SCHOLIUM.

Discimus ex Demonstratione prop. præf. omnem rei cardinem in eo versari, ut actionis cujuscunque cum fine ultimo connexionem accurate cognoscas, adeoque verum rei cujusvis valorem determinandi habitu polleas. Quamobrem prima sit cura, ut intellectus erudatur, & mens sana judicia formet, multaque sit in formatis volvendis ac iterum iterumque revolvendis.

Propositio 27. Problema 12.

Eo adducere hominem, ut naturæ
suæ convenienter vivat.

RESOLUTIO.

- I. Doce ipsum DEI hominisque naturam, quantum relationibus DEI ad hominem & hominis ad DEUM cognoscendis sufficit, *juxta deff. 5. 23. prop. 9. ej. Coroll. 1. prop. 10. ej. Coroll. 1.*
- II. Junge huic notitiæ doctrinam de obligatione hominis ad edendos actus gloriam DEI illustrantes hisque subservientes, *juxta Coroll. 3. prop. 13. & prop. 14. ac 15.*
- III. Exhibe ipsi regulam actus honestos ab inhonestis distinguendi, *ex Coroll. 2. prop. 16.*
- IV. Excita in eo ardorem honeste vivendi, *juxta prop. 22.*
- V. Doce ipsum impedimentum princeps *juxta prop. 24.* nec minus

VI. Quomodo istud tollatur, *per prop. 25. & 26.* Sic enim ipsum eo adduces, ut naturæ suæ convenienter vivat. Q. E. F.

DEMONSTRATIO.

Evidens est, quod, qui naturæ suæ convenienter vivere debet, teneatur 1. nosse, quo pacto honeste vivatur, 2. velle honeste vivere, 3. hanc voluntatem opere ipso exequi. Sed primum obtinetur *per num. 1. 2. & 3.* alterum *per num. 4.* tertium denique *per num. 5. & 6.* resolutionis. Ergo has regulas junctim sumptas ad praxin transferens eo adducit alterum, ut naturæ suæ convenienter vivat. Q. E. D.

Coll. diss. A. 136, misc. 70